

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Kiitämme mahdollisuudesta antaa lausunto. Resurssisyyistä olemme koonneet kaikki vastauksemme kohtaan Lausunnonantajan lausunto.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

-

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

-

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

-

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

-

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

-

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

-

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

-

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

-

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

-

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

-

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

-

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

-

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Irakin naisten yhdistys ry (INY) kiittää mahdollisuudesta lausuntoon. Kannatamme mietinnön keskeisiä ehdotuksia: suojelun tarpeen arviointia koskevia muutoksia rikoslakiin, lapsen ja riippuvaisessa asemassa olevan henkilön aseman vahvistamista rikosprosessissa, seri-tukikeskusten lakisääteistämistä ja niiden palvelujen maksuttomuutta, asianomistajien yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin heidän luvallaan sekä yhdenvertaisuusvaltuutetun seurantatehtävää.

Huomiomme koskevat sitä, miten nämä uudistukset saadaan toimimaan käytännössä ja miten ne tavoittavat lähisuhdeväkivallan koskettamat ihmiset. Yhdistyksemme tekee kunniaan liittyvää ja lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisevää työtä maahanmuuttaneiden parissa ja tukee tämän väkivallan koskettamia, erityisesti naisia. Nostamme esiin asioita, joita olemme asiakastyössämme kohdanneet.

Kunniaan liittyvä väkivalta on yhteisöllistä, sukupuolittunutta väkivaltaa, johon voi varsinaisen tekijän lisäksi osallistua muita yhteisön jäseniä, joskus useissa maissa. Väkivallan kohteeksi joutuneet eivät aina itse tunnista kaikkea kokemaansa väkivaltaa väkivallaksi (esimerkiksi pakottavaa kontrollia, taloudellista väkivaltaa tai seksuaalista väkivaltaa avioliitossa), eikä siitä tule poliisin tietoon kuin pieni osa. Mietintö käsittelee tätä väkivallan muotoa niukasti, vaikka NKV-direktiivin velvoitteiden toteutuminen edellyttää sen erityispiirteiden huomioimista.

Vaikka naiset ja tytöt ovat kunniaan liittyvän ja lähisuhdeväkivallan yleisimpiä uhreja, myös miehet ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat joutuvat niiden kohteeksi. Direktiivin toimeenpanossa on varmistettava, että suojelu ja palvelut ovat yhdenvertaisesti kaikkien väkivallan uhrien saatavilla ja vastaavat heidän tarpeitaan.

INY nostaa esiin seuraavat asiat:

1. Riskinarvioinnin ja suojelutoimenpiteiden on oltava nopeita, kattavia ja dokumentoituja. Niiden on myös tunnistettava yhteisöllisen väkivallan erityispiirteet. Ehdotus suojelun tarpeen arvioinnista on erittäin tärkeä uudistus. Tilanne on arvioitava viipymättä ja suojelutoimet on aloitettava heti, kun

vaara on tunnistettu. Arviointi ja sen perusteet on kirjattava esitutkinta-aineistoon. Kunniaan liittyvän väkivallan tapauksissa uhkaa ei usein voi arvioida vain yhden tekijän käyttäytymisen perusteella, koska tekijöitä ja tukijoita voi olla useita ja he voivat asua eri maissa. Yhteen henkilöön kohdistuva lähestymiskielto suojaa tällaisessa tapauksessa usein puutteellisesti. Viranomaisilla on oltava riittävä ymmärrys yhteisöllisestä väkivallasta sekä tarvittaessa kielitaitoa tai laadukasta tulkkausta. Laadukkaasta moniammatillisesta riskinarvioinnista (MARAK) säättäminen lailla edistäisi uhrien suojelun yhdenmukaista toteutumista koko maassa.

2. Ilmoituskanavat ja tieto oikeuksista eivät nyt tavoita kaikkia. Direktiivin 14. artikla edellyttää saavutettavia ja helpokäyttöisiä ilmoituskanavia. Tällä hetkellä kaikki Suomeen muuttaneet eivät tiedä, miten ja missä tilanteissa voivat hakea apua. Monet eivät myöskään tunnista kaikkia kokemiaan väkivallan muotoja väkivallaksi eivätkä tunne oikeuksiaan Suomessa. Tiedon puute on merkittävä ongelma, joka korostuu kun asianomistaja on riippuvainen väkivallan tekijästä ja tämän välittämistä tiedoista. Tietoa pitäisi antaa järjestelmällisesti varhaisessa vaiheessa Suomeen muutettaessa, sillä väkivalta voi alkaa heti maahan saapumisen jälkeen. Uuden kotoutumislain mukaisen osaamisen ja kotoutumisen palvelutarpeen arvioinnin ja sen myötä kotoutumista edistävien tietojen ja taitojen ulkopuolelle voivat jäädä henkilöt, jotka eivät hakeudu tai joilla ei ole oikeutta julkisiin palveluihin ja etuuksiin.

Kaikilla tulee myös olla tosiasialliset mahdollisuudet suojautua verkossa tapahtuvalta väkivallalta, vainoamiselta ja kontrollilta. Puutteelliset digiturvataidot lisäävät haavoittuvuutta näille, minkä vuoksi tarvitaan nykyistä laajempaa ja järjestelmällisempää digiturvataitojen koulutusta kaikille niistä tarvitseville, niin maahanmuuttaneille kuin Suomessa syntyneille.

3. Palvelujen saatavuuteen on voitava luottaa. Kannatamme asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin hänen luvallaan, sillä moni väkivallan kohteeksi joutunut ei kykene tai uskalla hakea apua itse. Olemme kuitenkin myös huolissamme palvelujen saatavuudesta. Esimerkiksi Helsingissä poliisin kunniaan liittyvän väkivallan vastaista työtä on vähennetty. Väkivallan kohteeksi joutuneiden on voitava luottaa siihen, että he saavat tarvittaessa poliisilta apua koko maan alueella. Samaan aikaan myös järjestöjen kunniaan liittyvää tai lähisuhdeväkivaltaa ennaltaehkäisevää ja sen uhreja tukevaa työtä on supistettu. Monille väkivallan kohteeksi joutuneille järjestöjen matalan kynnyksen omakieliset palvelut ovat saavutettavia ja helposti lähestyttäviä, ja ne voivat estää väkivallan eskaloitumista. On tärkeää myös, että julkisen sektorin asiakastyötä tekevillä on riittävästi koulutusta ja keinoja väkivallan eri muotojen havaitsemiseen ja tilanteeseen puuttumiseen. Väkivaltaa ennaltaehkäisevien ja siltä suojelevien palvelujen saatavuus on turvattava. Direktiivin 41. artikla velvoittaa valtion tekemään yhteistyötä järjestöjen kanssa ja kuulemaan niitä säännöllisesti. Tälle tulisi luoda pysyvä rakenne.

4. Väkivallan uhrilla on oltava tosiasiallinen mahdollisuus lähteä väkivaltaisesta suhteesta ja avioliitosta. Avioeron ja parisuhteen lopettamisen on oltava mahdollinen kaikissa elämäntilanteissa, eikä esimerkiksi köyhyyden, työttömyyden tai riippuvuuden väkivallan tekijästä tulisi olla este. Eräs haavoittuva ryhmä ovat perheenyhdistämisen kautta Suomeen muuttaneet, joiden oleskelulupa on sidottu perheenyhdistäjään. He voivat hakea jatkolupaa lähisuhdeväkivallan perusteella, mutta

toimeentuloedellytys voi estää luvan saamisen. Tällaisissa tilanteissa toimeentuloedellytyksistä pitäisi luopua.

On myös tunnistettava uskonnollinen vallankäyttö: jos uskonnollisen avioeron saaminen on tosiasiallisesti mahdollista vain toiselle puolisolle, puolison voi olla vaikea lähteä avioliitosta, vaikka siviiliavioero olisi myönnetty. Eron estäminen tulee tunnistaa henkisen väkivallan ja pakottavan kontrollin muotona.

Lisäksi kansainvälisten pakkoavioliittojen ehkäisy ja niihin puuttuminen edellyttävät sujuvaa yhteistyötä kansallisten, EU-maiden ja kolmansien maiden viranomaisten välillä sekä konsulipalvelujen riittäviä valmiuksia. Pakkoavioliittoa ja sukuelinten silpomista koskevien säännösten soveltamista tulee seurata järjestelmällisesti ja niiden uhreille taattava riittävä, pitkäkestoinen tuki.

5. Lasten suojelua on vahvistettava. Kannatamme kuulustelusuojan laajentamista asianomistajan lapseen ja riippuvaisessa asemassa olevaan henkilöön. Lapsi voi myös itse olla väkivallan todistajan asemassa ulkopuolisen kontrollin ja painostuksen kohteena. Riskinarvioinnissa tulee aina arvioida samassa taloudessa asuvien lasten turvallisuus, ja kuulusteluissa on varmistettava, että käytetään luotettavia ja puolueettomia tulkkeja. Direktiivin 16. artiklan 8. kohta edellyttää, että huollettavan erityinen suojelutarve oletetaan ilman henkilökohtaista arviointia, mutta ehdotettu pykälä kytkee suojelutoimet tehtyyn arvioon. Lisäksi pykälän rajausehto, jonka mukaan toimet toteutetaan vain, jos niistä ei aiheudu merkittävää viivytystä tai muuta haittaa, istuu huonosti yhteen lapsen edun ensisijaisuuden (LOS 3. artikla) kanssa. Kannatamme lapsen läsnäollessa tehdyn rikoksen säätämistä koventamisperusteeksi, sillä lapsia pitäisi suojella tehokkaammin: heitä käytetään valitettavasti usein väkivallan ja kontrollin välineinä, ja väkivallalle altistumisella on kauaskantoisia, ylisukupolvisia vaikutuksia.

6. Rikoslain on tavoitettava väkivallan koko kuva. Kannatamme ehdotettua uutta rangaistussäännöstä henkilötietojen levittämisestä vahingoittamistarkoituksessa. Viranomaisilla on myös oltava ymmärrystä erilaisten, mahdollisesti vähäisemmiltäkin vaikuttavien tekojen ja uhkausten merkityksestä asianomistajan kannalta ja osana hänen kokemaansa väkivallan jatkumoa. Pakottavan kontrollin kriminalisoinnin valmistelu tulee käynnistää, sillä se parantaisi olennaisesti myös kunniaan liittyvään väkivaltaan puuttumista. Kannatamme ehdotusta ohjata rikoksesta epäilty tukipalvelujen piiriin, sillä väkivaltaa ehkäisevä tuki tekijälle voi vähentää tilanteen eskaloitumisen riskiä.

7. Toimeenpano ratkaisee. Laillisuusvalvontakäytäntö osoittaa, ettei nykyistäkään lainsäädäntöä sovelleta johdonmukaisesti, esimerkiksi lähisuhteessa tapahtuneita, lain mukaan virallisen syytteen alaisia pahoinpitelyjä, on jätetty tutkimatta (OKV/934/70/2025). Uudet velvoitteet edellyttävät velvoittavaa ja säännöllistä koulutusta paitsi poliisille myös muille tahoille, jotka voivat kohdata lähisuhdeväkivallan uhreja. Haavoittuvassa asemassa oleville lähisuhdeväkivallan uhreille harvat

kontaktit ulkopuolisiin voivat olla elintärkeitä avun saamisessa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää moniperusteisen syrjinnän kohteena oleviin, kuten maahanmuuttaneisiin naisiin, vammaisiin henkilöihin sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluviin henkilöihin. Moniperusteista syrjintää kohtaavien ei pitäisi joutua itse päättämään, mille viranomaiselle asia kuuluu, vaan heidän olisi saatava asiantuntevaa neuvontaa ja ohjausta yhdestä paikasta. Direktiivin toimeenpanolle on osoitettava riittävät resurssit, sillä ilman niitä uudistukset jäävät muodollisiksi eivätkä tavoita haavoittuvaisimpia uhreja. Onnistuneen toimeenpanon kustannuksia arvioitaessa on otettava huomioon pitkään jatkuvan lähisuhdeväkivallan huomattavasti suuremmat inhimilliset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset kustannukset.

Honkala Kaisa
Irakin naisten yhdistys